

KIRJANDUS ainekava

Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on alates 5.klassist eraldi õppeaine, milles õpilane arendab oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomisvõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määratlemist, laiemalt aga kultuuri eripära ja mitmekülgsuse teadvustamist.

Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside- ja mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Põhikooli kirjandusõpetuses loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienenud lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja e-raamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat.

Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki kirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sh sõnavara ja õigekeelsust, suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti. Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja terviklikkuses. Ilukirjandusteose eritlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe.

Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti- ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning kooliastmele kohaseid teemavaldkondi. Tervikteoste valikul võib õpetaja jagada soovitusi, arvestades nii õpilaste eelistusi, huvisid kui ka lugemisvõimet. Põhikoolis on kohustuslik lugeda igas klassis vähemalt kuus tervikteost, kuid soovitus on lektüüriraamatute arvu võimaluse korral suurendada ja õpilasi valikutesse kaasata.

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust (sh tüvitekste, klassikateoseid), mida käsitletakse ühiselt. II kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka E.Raua “Kalevipoja” adaptatsioon, E. Bornhöhe “Tasuja”, J. Krossi “Mardileib”, F. R. “Eesti rahva ennemuistsed jutud” või muud eesti muinasjutu- või muistendikogumikud. III kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka A. Kitzbergi “Libahunt”, E. Vilde “Pisuhänd”, O. Lutsu “Kevade”, A.H. Tammsaare “Kõrboja

peremees” ja A. Kiviräha “Rehepapp”. Eesti luule esindusautorid põhikoolis on L. Koidula, Juhan Liiv, M. Under, H. Runnel ja L. Tungal.

Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärимuse rolli kultuuris pööratakse kirjandusõpetuses tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist folkloorikäsitlust tuleb tänapäevastada, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri.

Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Kultuuriloolised tekstid avavad identiteeti kujundavaid asjaolusid, aitavad mõista minevikku ja olevikku, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Ühtlasi õpib õpilane tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi. Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Eelkõige on tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgendusoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramut.

Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas kirjandusteoste, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülgse arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt. Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiilide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutatavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjandustekstide valikuga.

Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
--------------------	---------------------	----------------------

<p>Õpilane:</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga; 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult; 3) leiab, hindab kriitilisel ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet; 4) õpib tundma ilukirjandusteose poetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara; 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi; 6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) süvendab oma arusaama kirjandusest kui kultuuri- ja kunstinähtusest, selle rollist identiteedi kujundamisel ja ühiskonna mõtestamisel, tunneb ning väärtustab rahvuskultuuri traditsioone ja pärimust; 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab ja põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult; 3) leiab, hindab kriitilisel ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid; 4) õpib mitmekülgsemalt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poetikat, analüüsib teose süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab kompositsiooni erijooni ning arutleb käsitletud probleemide ja väärtuste üle, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara; 5) loeb, analüüsib, tõlgendab ja mõistab nii eakohast noortekirjandust kui ka eri žanrites eesti- ja maailmakirjanduse klassikat, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi; 6) rikastab lugedes oma mõtlemis- ja väljendusoskust, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab
-----------------	--	--

		esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.
--	--	---

Õpitulemused ja õppesisu klassiti

1.-3. kl õpitulemused on kirjeldatud Üldõpetuse ainekavas.

5. klass

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt kuus tervikteost;
- 2) loeb ladiusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja –viise, jälgib ja hindab oma lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;
- 6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;
- 10) koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;
- 11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, seostab teose peamõtte;
- 12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;
- 13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja –koha valikut;
- 14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;
- 15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;

- 16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;
- 17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- 18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;
- 19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu:

Jutustamine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine. Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega. Teksti kavastamine. Arutlemine, oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine. Pärimuskultuur. Perekondlikud mälestusjutud. Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Rahvalaulu olemus. Rahvaluule lühivormid. Algriimi leidmine rahvalauludest. Luuleteksti tõlgendamine. Muinasjutt, muistend. Nende tunnused ja mõistmine. Loomamuinasjutu sisutunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jne). Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Luuletuse vorm: salm.

Teksti esitamine ja kuulamine. Esinemise/ esituse eesmärgistamine (miks, kellele, ja mida?). Esitamiseks/ esinemiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Õige hingamine ja kehahoid. Esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust. Luuleteksti esitamine peast. Rollimäng, rolliteksti esitamine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Tekstiloom. Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse, tunnete kirjeldamine. Jutustamine, jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine. Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Tekstiloomel paaris- ja rühmatööna. Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt loomamuinasjutu, seiklus- või fantaasiajutu, tekke- või seletusmuistendi, loomtegelase või kirjandusliku tegelase kirjelduse, ette antud riimide põhjal või iseseisvalt luuletuse, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutuse, loole uue või jätkuva lõpu, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasarühmale, algustähekordustega naljaloo, luuletuse põhjal samasisulise jutu.

Kirjandustekstide valik ja lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine.

Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine. Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine. Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine.

Praktilised tööd:

Terviklikult käsitletavat teosed 5. klassis

Õpilane loeb õppeaasta jooksul läbi vähemalt kuus eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

- 1) Friedrich Reinhold Kreutzwald “Kilplased”
 - 2) Erich Kästner “Veel üks Lotte”
 - 3) Astrid Lindgren “Meisterdetektiiv Blomkvist”
 - 4) Raoul Annion “Suur Tõll”
 - 5) kaks eakohast nüüdiskirjanduse tervikteost
- E. Bornhöhe “Tasuja” ja E. Kippeli “Meelis” leiavad käsitlemist lõiminguna (kodulugu+kirjandus).

6. klass

Õpitulemused:

Õpilane

- 6) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt kuus tervikteost;
- 1) loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja –viise, jälgib ja hindab oma lugemist;
- 2) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 3) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 4) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;
- 5) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 6) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 7) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid.

Õppesisu:

Kirjandustekstide valik ja lugemine

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendumine lugemine. Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. Oma lugemise jälgimine ning lugemiskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Tundmatute sõnade ja väljendite

tähenduse väljaselgitamine. Kuulamisoskuse arendamine: kuulamine, mõistmine, analüüsimine ja reageerimine. Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.

Jutustamine

Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi, märksõnade toel. Aheljutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsiooni, karikatuuri, koomiksi) põhjal.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Teose mõistmist toetavad tegevused: Küsimuste koostamine: mälu- ehk faktiküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena ning märksõnadena. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste ning lugemismuljete sõnastamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest ning oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine: Tegelasete probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ning tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine ning käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelasevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine. Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Perekondlikud mälestusjutud. Eri põlvkondade mängud. Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Valm, valmi tunnused. Valmi mõistukõnest arusaamine. Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelasekõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ning eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. Koomilise ja mittekoomilise leidmine tekstist. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendamisoskuse hindamine ja arendamine. Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega. Kirjandusteose dramatiseering. Eesti teatritega tutvumine.

Teksti esitamine ja kuulamine.

Esinemise / esituse eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esinemiseks / esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ning kehahoid. Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus. Luule- ja proosateksti esitamine peast. Rollimäng, rolliteksti esitamine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Tekstiloomine

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloomine paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Praktilised tööd:

Terviklikult käsitletavat teosed 6.klassis

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt kuus eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

- 1) Eno Raud “Kalevipoeg”
- 2) Juhan Smuul Meremees Murka”
- 3) Ferenc Molnar “Pal-tänava poisid”
- 4) Jaan Kross “Mardileib”
- 5) kaks eakohast nüüdiskirjanduse tervikteost

Koos teemaga “Raamatust saab film” käsitletakse ka O. Lutsu “Kevade” 1.osa (ühislugemine klassiruumis, filmi vaatamine, võrdlev analüüs). Samuti leiavad ühislugemisel käsitlemist eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.

7. klass

Õpitulemused:

Õpilane

- 6) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt 6 loetud tervikteost;
- 1) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja –mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- 2) toob näiteid pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 3) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- 4) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 5) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, tunneb tähtsamaid kõnekujundeid;
- 6) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 7) teeb kokkuvõtte teose süžest, põhjendab loo tegevusaja ja –koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 8) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- 9) tunneb ära peamised kõnekujundid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor;
- 10) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- 11) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;
- 12) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;
- 13) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 14) koostab ja esitab loetud teose põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 15) lesitab (peast) luule-, proosa või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- 16) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu:

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Raamatukogu. Eesti Rahvusraamatukogu. E-teavikute ja e-teenuste kasutamine (nt ESTER, MIRKO, DIGAR). Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Pärimuskultuur. Tavad ja kombed pärimuskultuuris. Eesti kirjanike muuseumid: Palamuse. Rahvaluule tunnusjooni. Rahvaluuležanrid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Kõnekäänud ja vanasõnad. **Mõisted:** algriim, parallelism, regivärss, kordus, muinasjutt, muistend, mõistatus, kõnekäänd, vanasõna.

Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. **Mõisted:** monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Kirjandusteose ekraniseering. Loo kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteosest filmilike episoodide leidmine. Filmikunsti väljendusvahendid: kaader ja plaan, valgus, värv ja heli. Stsenarium. Kirjandus ja visuaalsed kunstid: koomiks. Kirjandus ja fotograafia. Reisikiri ja elulooraamat. Lüürilise luule põhitunnused. Haiku. Piltluule. Vabavärsiline luule. **Mõisted:** reisikiri, biograafia, haiku, isikustamine, lõppriim, lüürika, metafoor, vabavärss.

Teksti analüüs ja tõlgendamine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduslikud tüüptegelased. Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus.

Praktilised tööd:

Tüvitekstid. Proosa: H. Nõu “Pea suu”, A. Kivirähk “Ivan Orava mälestused” jt. **Luule:** Runnel, Tungal.

Terviklikult käsitletavat teosed 7.klassis

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt kuus eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärkirjandusteost (raamatut):

- 1) J. Parijõgi “Teraspoiss”
- 2) Üks noorsooteles eesti kirjandusest, nt Aidi Vallik “Kuidas elad, Ann?” / Reeli Reinaus “Must vares” jt / Olavi Ruitlane “Vee peal” / Kristi Piiper “Tõde või tegu” / Katrin Reimus “Haldjatants” jt
- 3) Üks fantaasiaromaan
- 4) Jüri Tuulik “Vares”
- 5) Üks kaasaegne eakohane teos maailmakirjandusest
- 6) Luule: Hando Runnel, Leelo Tungal, Contra, Lauri Räpp, Kristiina Ehin.

8. klass

Õpitulemused:

Õpilane:

- 7) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt 6 loetud tervikteost;
- 1) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja –mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhhib oma lugemisprotsessi;
- 2) toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 3) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;

- 4) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 5) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 6) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- 7) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 8) teeb kokkuvõtte teose süžeeist, põhjendab loo tegevusaja ja koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 9) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni;
- 10) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- 11) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- 12) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- 13) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- 14) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistatusnõudeid;
- 15) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 16) koostab ja esitab loetud teose põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 17) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- 18) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu:

Kultuuri- ja kirjandusteadmised. Digiraamatud. Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Kohanimed folklooris, linnalegendid. Eesti kirjanike muuseumid: Koguva, Smuul. Muinasjutu liigid ja tunnused. Naljandid ja anekdoodid . Tänapäevafolkloor, selle kogumine ja kogemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine. Mõisted: draama, dramaatika, komöödia, tragöödia. Kirjandusteose ekraniseering. (“Libahunt”, “Oliver Twist”) Tegelaste ja miljöö kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteose ja filmi kompositsioon. Kirjandus ja visuaalsed kunstid. Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid. Eepika, lüürika ja dramaatika tunnused. Eepose, romaani, jutustuse ja novelli tunnused. Ulme- ja krimiromani tunnused. Ühismeedia ja räppluule. Nüüdislüule vormid ja žanrid. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused. Mõisted: eepika, eepos, jutustus, müüt, novell, romaan, žanr.

Teksti analüüs ja tõlgendamine. Tegelastevahelise põhikonflikti määramine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine teosest.

Praktilised tööd:

Tüvitekstid. Proosa: S. Henno “Mina olin siin” Wilde “Õnnelik prints” jt. **Luule:** Saaremaa autori luulekogu (Vaarandi, Smuul, Kaal).

Terviklikult käsitletavat teosed 8. klassis

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt 6 eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut):

- 1) Kitzberg “Libahunt”
- 2) Golding “Kärbeste jumal” / Salinger “Kuristik rukkis” / “Tappa laulurästast”

- 3) Saint-Exupéry “Väike prints”
- 4) vabalt valitud ulme- või krimiteos
- 5) vabalt valitud noorteraamat
- 6) Saaremaa autori) luulekogu

9. klass

Õpitulemused:

Õpilane:

- 7) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt 6 loetud tervikteost;
- 1) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja –mudeleid, hindab oma lugemiskogemust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- 2) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 3) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- 4) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 5) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- 6) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 7) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 8) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- 9) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 10) teeb kokkuvõtte teose süžeest, põhjendab loo tegevusaja ja –koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 11) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
- 12) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- 13) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujundid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- 14) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- 15) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- 16) hindab suulises ja kirjanduslikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;
- 17) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 18) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 19) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esitluse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;

20) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu:

Kultuuri- ja kirjandusteadmised. Autoriõigused. Plagiaat. Eesti Kirjandusmuuseumi digikeskkonnad. Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Pärimuskultuur muutuv pärimus. Looduspärimus. Eesti kirjanike muuseumid: Tammsaare, Vilde, Kreutsvald. Rahvaluule andmebaasid. Ilukirjanduse žanrid. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poetika eritlemine. Kirjandusteose ekraniseering ("Nimed marmortahvil", "Wikmani poisid" - teleseriaal). Ood (Peterson). Lüroepika. Ballaad, sonett (Under). **Mõisted:** ood, ballaad, sonett. Arvustus.

Teksti analüüs ja tõlgendamine. Olulisemate kõla-, kõne- ja lausekujundite määratlemine ja seostamine teksti kui tervikuga. Teksti allegooria ja allteksti mõistmine. Tegelase sisekonflikti määratlemine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Kõne koostamine ja esitamine.

Praktilised tööd:

Tüvitekstid. Proosa: A. Kivikas "Nimed marmortahvil" (I osa), J. Kross "Wikmani poisid" (lug.test); **Luule:** K. J. Peterson, M. Under, B. Alver, G. Suits, P.-E. Rummo, J. Viiding, L. Koidula, J. Liiv.

Terviklikult käsitletavat teosed 9.klassis.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt kuus eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

- 1) A. H. Tammsaare "Kõrboja peremees"
- 2) A. Mälk "Hea sadam" / "Õitsev meri" / "Taeva palge all"
- 3) A. Kivirähk "Rehepapp"
- 4) E. Vilde "Pisuhänd"
- 5) üks luulekogu tüvitekstide (autorite) hulgast
- 6) üks vabalt valitud eakohane teos maailmakirjandusest.